

Archeo-rapport 204

Het archeologisch vooronderzoek aan de Naamsestraat 58-60 te Leuven

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2014
Studiebureau Archeologie bvba

Archeo-rapport 204

Het archeologisch vooronderzoek aan de Naamsestraat 58-60 te Leuven

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2014
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 204

Het archeologisch vooronderzoek aan de Naamsestraat 58-60 te Leuven

Opdrachtgever:	Lovania Properties bvba
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2014/12.825/5

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2014, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Administratieve gegevens

Opdrachtgever	Lovania Properties bvba Engels Plein 35 bus 5 3000 Leuven
Uitvoerder	Studiebureau Archeologie bvba
Vergunningshouder	Vanessa Vander Ginst
Beheer en plaats opgravingsgegevens	Deze gegevens werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Beheer en plaats vondsten en stalen	De vondsten en stalen werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Projectcode	2013/515
Vindplaatsnaam	Leuven Naamsestraat 58-60
Locatie	Vlaams-Brabant/ Leuven/ Naamsestraat
Kadasternummers	Afdeling 4: Sectie D: Percelen 563M, 563P, 563R, 566D
Lambertcoördinaat 1	173283.41; 173996.61; 37.19
Lambertcoördinaat 2	173287.32; 173996.81; 37.3
Lambertcoördinaat 3	173287.91; 173993.63; 37.25
Lambertcoördinaat 4	173283.36; 173993.58; 37.3
Kadasterplan	Zie fig. 1.2
Topografisch plan	Zie fig. 1.1
Begindatum	19/12/2013
Einddatum	19/12/2013

Onderzoeksopdracht

Verwijzing Bijzondere voorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bode: Leuven Naamsestraat 58-60
Archeologische verwachtingen	Het projectgebied bevindt zich in het historische centrum van Leuven, binnen de 12 ^{de} -eeuwse omwalling en is gelegen langs de naamsestraat, een invalsweg van Leuven, waar vermoedelijk al vanaf de 12 ^{de} eeuw bewoning aanwezig was. Op een historische kaart uit 1649 is te zien hoe de volledige hoek Ramberg-Naamsestraat is ingenomen door een aantal imposante gebouwen met daarachter een open tuinzone. Het betreft wellicht een continuïteit van de middeleeuwse stedelijke configuratie.
Wetenschappelijke vraagstellingen	Tijdens de bureaustudie: <i>Wat zijn de bekende archeologische en historische gegevens?</i> <i>Hoe was de oude perceelsindeling?</i> <i>Hoe groot waren de verschillende huizenblokken</i>

	<p><i>Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?</i></p> <p><i>In welke mate is het terrein reeds verstoord?</i></p> <p><i>In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?</i></p> <p><i>Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?</i></p> <p><i>Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?</i></p> <p><i>Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek?</i></p> <p><i>Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem:</i></p> <p><i>Zijn er archeologische sporen aanwezig?</i></p> <p><i>Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?</i></p> <p><i>Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten?</i></p> <p><i>En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?</i></p> <p><i>Bevatten deze lagen archeologische vondsten?</i></p> <p><i>Uit welke periode dateren de vondsten?</i></p> <p><i>Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?</i></p> <p><i>Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?</i></p> <p><i>Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?</i></p> <p><i>Wat is de impact van de geplande werken op de archeologische waarden?</i></p> <p><i>Kunnen de resultaten van de bureaustudie fijngesteld worden?</i></p> <p><i>Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden?</i></p> <p><i>Wat is de te volgen opgravingsstrategie bij een vervolgonderzoek?</i></p>
Aard van de bedreiging	<p>Het project voorziet in de afbraak van het huis Naamsestraat 58 en het gebouwtje erachter (vermoedelijk een pand met een middeleeuwse kern) en de bouw van een ondergrondse parkeergarage onder de huidige tuinzone. Het pand aan de Naamsestraat 60 blijft behouden. Het volledige projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 1400m².</p>

Randvoorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Leuven Naamsestraat 58-60
-----------------	--

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project	p. 3
1.1 Inleiding	p. 3
1.2 Beschrijving van de vindplaats	p. 3
1.3 Fysiografie	p. 5
1.3.1 Lokale topografie en hydrografie	p. 5
1.3.2 Geologische opbouw	p. 5
1.3.3 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 9
1.4 Onderzoeksopdracht	p. 9
Hoofdstuk 2 Bureauonderzoek	p. 11
2.1 Archeologische voorkennis	p. 11
2.2 Historische bronnen en iconografie	p. 14
Hoofdstuk 3 Werkwijze en opgravingsstrategie	p. 21
Hoofdstuk 4 Resultaten van het sporenbestand	p. 23
Hoofdstuk 5 Besluit	p. 25
Bibliografie	p. 29
Bijlagen	p. 31
Bijlage 1: Sporeninventaris	p. 33
Bijlage 2: Vondsteninventaris	p. 35
Bijlage 3: Fotoinventaris	p. 37

Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project

1.1 Inleiding

Naar aanleiding van de afbraak van het huis Naamsestraat 58 te Leuven, de afbraak van de achterbouw van het huis Naamsestraat 60 en de aanleg van een ondergrondse parkeergarage onder de huidige tuin werd door Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een bureaustudie en proefputten opgelegd (2013/ 515).

Het onderzoek werd door Lovania Properties bvba aan Studiebureau Archeologie bvba toevertrouwd. Het terreinwerk werd uitgevoerd op 19 december 2013, nadat, ondanks gemaakte afspraken, het onderzoek op 9 december 2013 niet uitgevoerd kon worden.

1.2 Beschrijving van de vindplaats

Het projectgebied beslaat ca. 1400 m² en is omsloten door de Naamsestraat in het oosten, de Ramberg in het zuiden en de gebouwen langs de Sint-Antoniussberg in het noorden (fig. 1.1 en fig. 1.2).

Binnen de archeoregio's (fig. 1.3) is het projectgebied gesitueerd in de (zand)leemstreek.

Fig. 1.1: Topgrafische kaart met aanduiding van het projectgebied¹.

¹ www.agiv.be

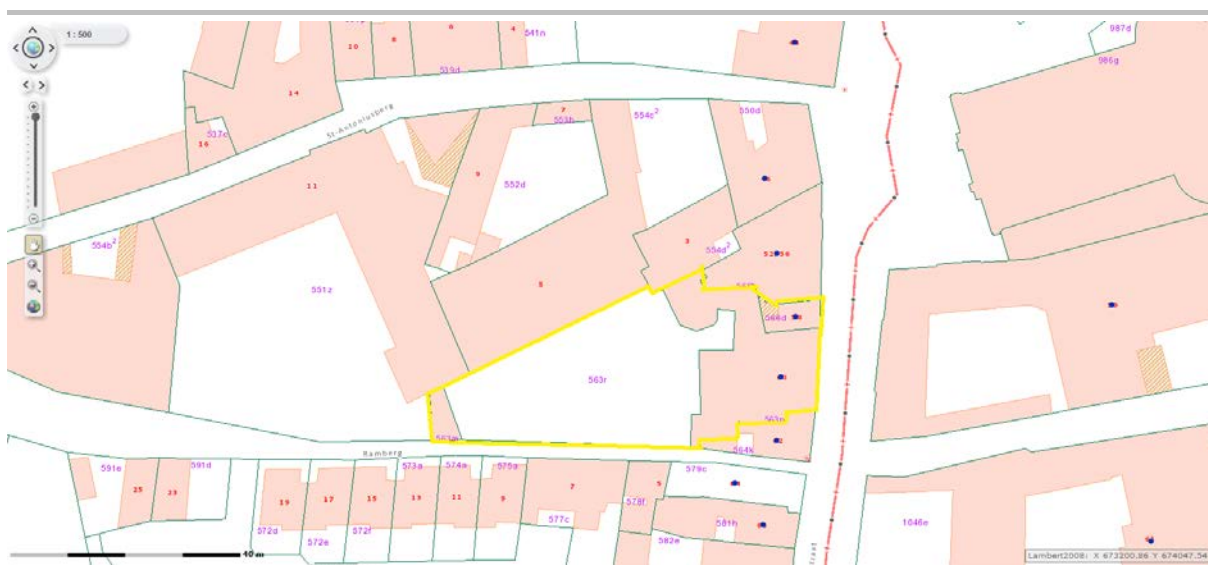

Fig. 1.2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied².

Lambertcoördinaat 1	173283.41; 173996.61; 37.19
Lambertcoördinaat 2	173287.32; 173996.81; 37.3
Lambertcoördinaat 3	173287.91; 173993.63; 37.25
Lambertcoördinaat 4	173283.36; 173993.58; 37.3

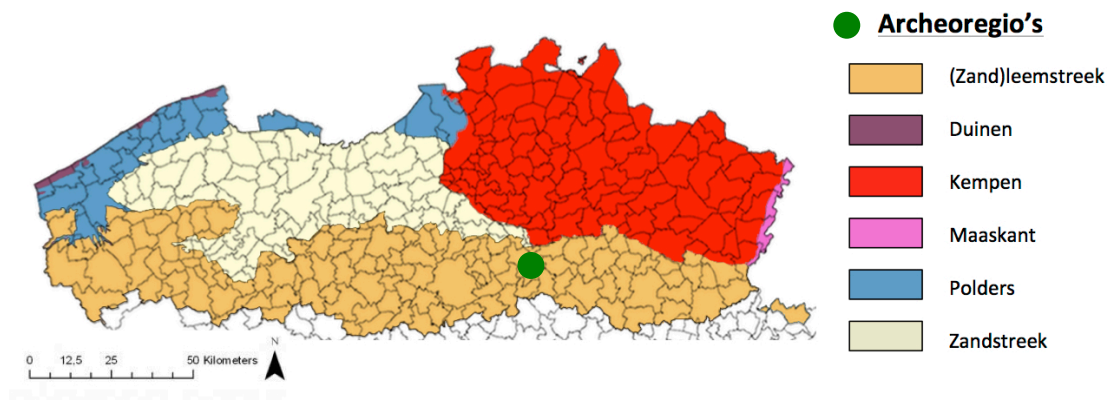

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's³.

² www.minfin.fgov.be

³ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

1.3 Fysiografie

1.3.1 Lokale topografie en hydrografie

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte tussen 35 en 39 m TAW. Het oppervlak helt af naar het westen toe (fig. 1.4). De afwatering gebeurt via de Dijle ten westen van het projectgebied (fig. 1.5).

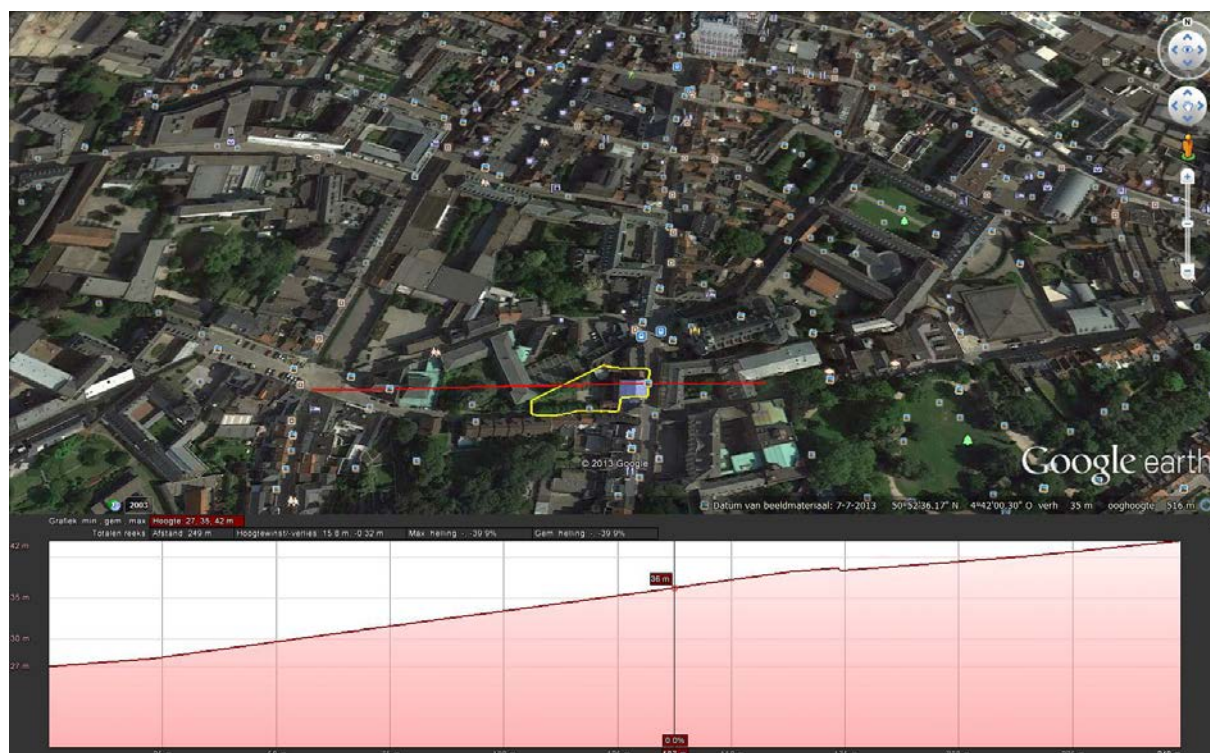

Fig. 1.4: Lengteprofiel van het oppervlak en de helling in het projectgebied⁴.

1.3.2 Geologische opbouw

Onder het projectgebied bevinden zich sedimenten die behoren tot de formatie van Brussel (Br) (fig. 1.6). Deze formatie dateert uit het Midden Eoceen (fig. 1.7). Ten westen en ten zuiden van het projectgebied bevinden zich sedimenten die behoren tot de formatie van Kortrijk (Ko). Deze formatie is ouder en dateert uit het Vroeg Eoceen. De formatie van Kortrijk kenmerkt zich door grijze klei.

De Zanden van Brussel behoren tot de Midden-Eocene Zenne Groep. In deze zanden kunnen verschillende eenheden onderscheiden worden op basis van verschillen in korrelgrootte, kalkgehalte, glauconietgehalte en structuren. De diagenese heeft concreties en harde banken in deze zanden gevormd zowel door kalk- als kiezelcementatie en meer uitzonderlijk door limoniet.

Een opvallend kenmerk bij de kartering van de Zanden van Brussel is de sterk golvende basis van deze zanden. Ten opzichte van het topvlak van de Zanden van Brussel, dat een abrasievlak is onder de bovenliggende Zanden van Lede, loopt op het ganze kaartblad Leuven een geulzone van meerdere kilometers breed die zich uitstrekt van Archennes tot Bierbeek en die 10 tot 20 m dieper zijn ingesneden dan de omgeving. Deze geulen lopen noord-noordoost en zijn parallel aan een

⁴ Projectie via Google Earth.

gelijkaardige geul tussen Nijvel en Tervuren. De ganse geometrie van de basis en van het volume van de Zanden van Brussel doet vermoeden dat het een inham was in de kustlijn van de toenmalige noordelijk gelegen zee die een verbinding maakte met een ondiepe zee in het Bekken van Parijs en de warmere Atlantische oceaan.

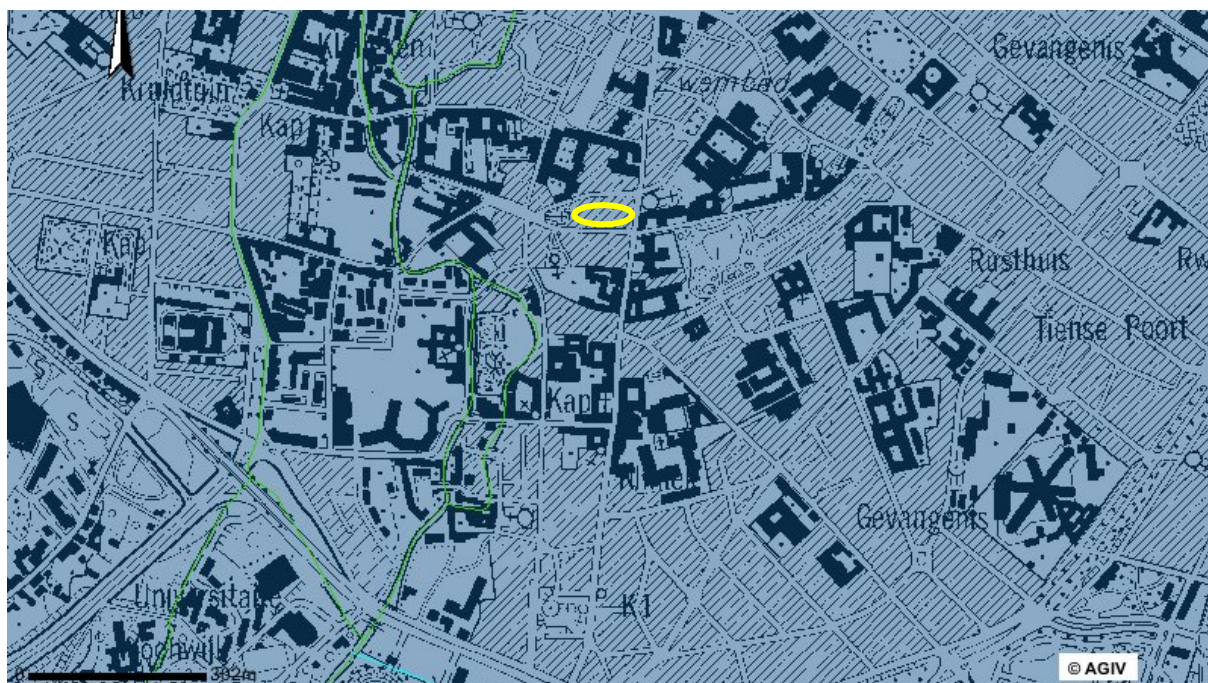

Fig. 1.5: Topografie en hydrografie rond het aangeduide onderzoeksgebied⁵.

Op het kaartblad Leuven kunnen in de Formatie van de Zanden van Brussel vier stratigrafische leden onderscheiden worden. De Zanden van Diegem zijn witgelig, fijnkorrelig en ze bevatten tot 50% kalk. Opvallend zijn de nogal dikke en massieve gelige kalkzandsteenbanken, waaruit menig gebouw is opgetrokken in dat gebied. Ze zijn aanééngekit door calciëten en verkiezelingen in deze kalkige facies van de Brussel zanden bestaan voornamelijk uit opaal.

Het Zand van de Kraaienberg (of van Archennes) is een geel grof kwartszand met glauconiet dat in sterke getijdenstromingen is afgezet in de eerder vermelde erosieve geul aan de basis van de Formatie van Brussel tussen Archennes en Bierbeek. Het zand komt voor in lagen van ongeveer een meter dik die intern opgebouwd zijn uit unidirectionele schuine gelaagdheden. De aanwezigheid van dunne kleilaagjes tussen de individuele zandlaagjes toont dat de afzetting door een getijdenstroming gebeurde. De zeevloer was toen in dit gebied bedekt met zandbanken die naar het noord-noordoosten vooruitschreden. Er was een rijke bodemfauna zoals onder andere blijkt uit de talrijke bioturbate gangen die in het zand bewaard zijn gebleven. Het zand bevat veel verkiezelingen van bioturbaties en van oorspronkelijk mergelige kleilaagjes. Ook grote concreties van meerdere tientallen cm diameter komen voor. De verkiezelingen bevatten opaal en chalcedoon. Het zandpakket kan tot 40 m dik zijn. In de hoger tegen het oppervlak gelegen zones is dit facies steeds ontkalkt. Dit zand werd onder andere gewonnen te Archennes en in de omgeving van Bierbeek.

Het Zand van Neerijse is een gemiddeld korrelig zand dat duidelijk glauconiethoudend is en lateraal en boven het Zand van de Kraaienberg afgezet is in dunne banken die intern ook nog schuine gelaagdheden kunnen hebben. In de niet ontkalkte zones bevat het tot 20% kalk en het kan kiezel- en

⁵ www.agiv.be

Het archeologisch vooronderzoek aan de Naamsestraat 58-60 te Leuven

kalkbanken bevatten evenals vele kleine onregelmatige kiezelconcreties die in Brabant bekend staan als grotstenen. Dit facies is het meest verspreid over het kaartblad en het wordt tot 20 m dik.

Het Kalkzand van de Gobertange is een witgelig zand dat tot meer dan de helft aan kalk bevat. Het komt voor lateraal van de traditionele facies van de Formatie van Brussel, namelijk in de omgeving van Tienen en Jodoigne. Deze zandsteen werd veel gebruikt in historische gebouwen in Vlaanderen en Zuid-Nederland⁶.

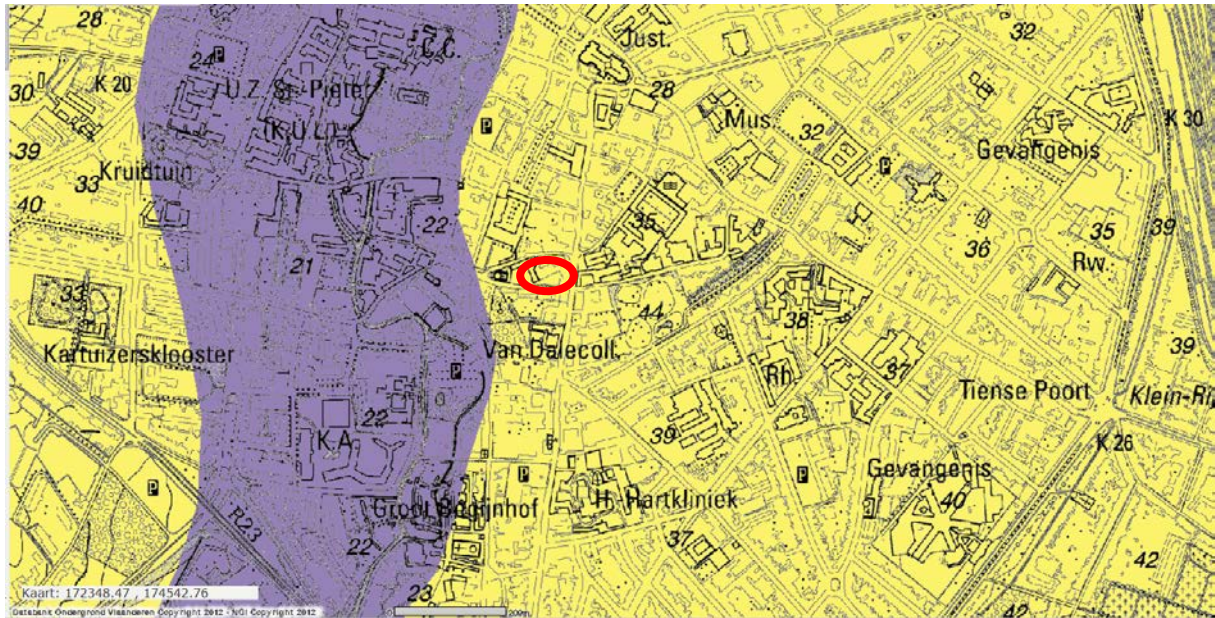

Fig. 1.6: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied⁷.

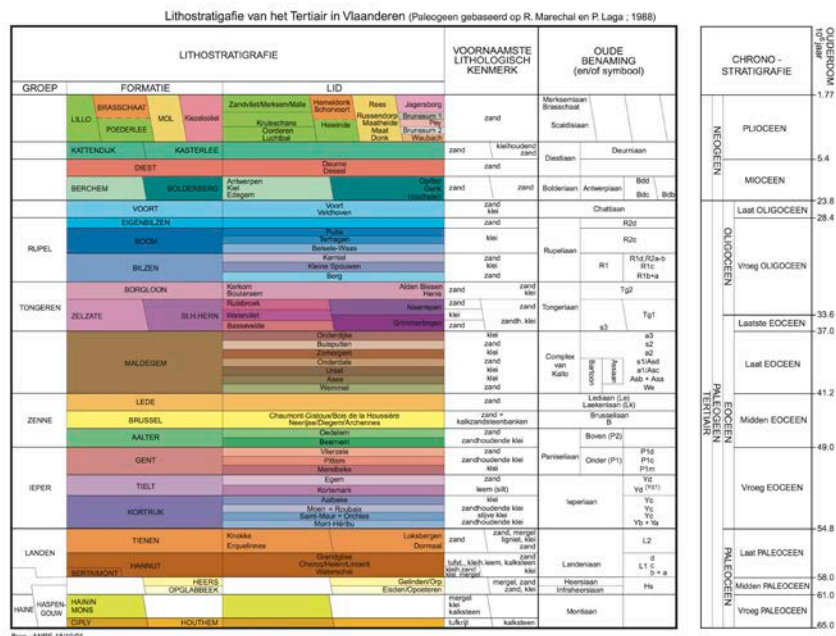

Fig. 1.7: Litho- en chronostratigrafie van het Tertiair in Vlaanderen⁸.

⁶ Vandenberghen e.a. 2001: 30-32.

⁷ www.dov.vlaanderen.be

⁸ www.dov.vlaanderen.be

De Quartaire ondergrond (fig. 1.8) in de projectzone kan fluviatiele en eolische afzettingen en hellingsafzettingen bevatten. Mogelijk ontbreken deze echter.

Fig. 1.8: Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied⁹.

Legende¹⁰:

3a	
FH	
ELPw en/of HQ	*
FLPw	◇

* De karteereenheid is mogelijk afwezig.
 ◇ De karteereenheid ontbreekt mogelijk in sommige delen van de beekvalleien buiten de Vlaamse Vallei en haar uitlopers.

FH Fluviatiele afzettingen (organochemisch en primair inclus), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).

ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.

HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

FLPw Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

⁹ www.dov.vlaanderen.be

¹⁰ Bogemans 2005: 1.

1.3.3 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

Het projectgebied ligt in het centrum van Leuven en is bijgevolg niet gekarteerd (fig. 1.9).

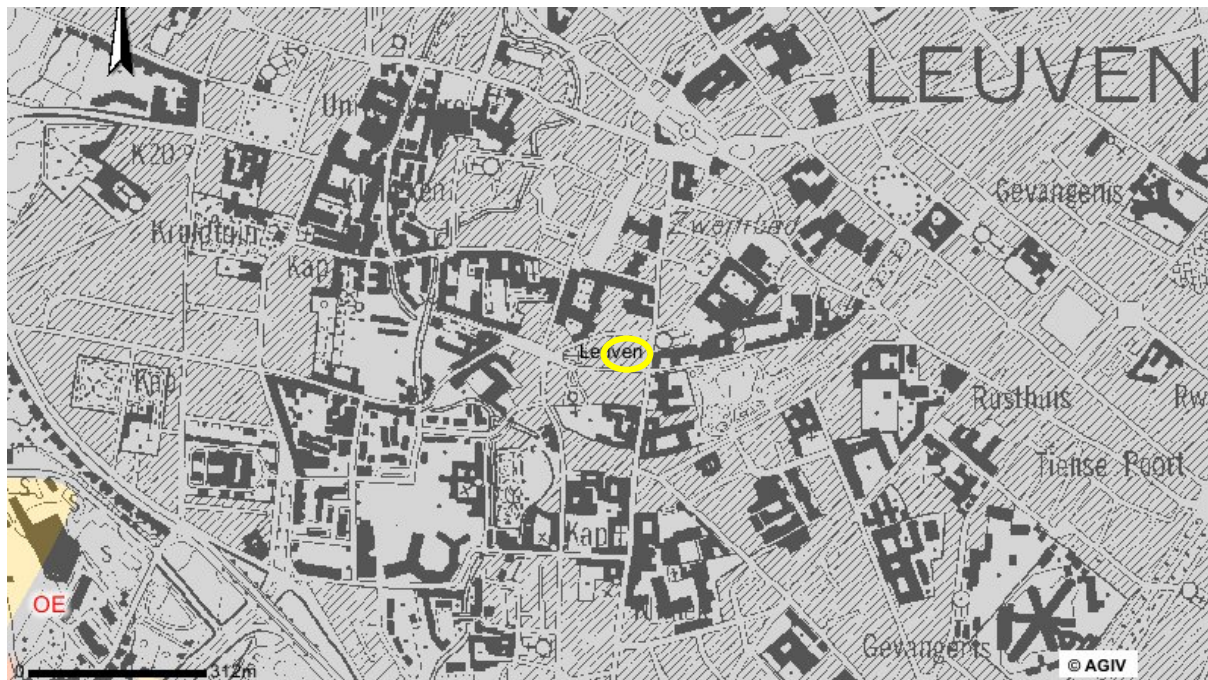

Fig. 1.9: Overzicht van het bodemlandschap met aanduiding van het onderzoeksgebied¹¹.

1.4 Onderzoeksopdracht

Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Tijdens de bureaustudie:

Wat zijn de bekende archeologische en historische gegevens?

Hoe was de oude perceelsindeling?

Hoe groot waren de verschillende huizenblokken

Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?

In welke mate is het terrein reeds verstoord?

In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?

Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?

Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?

Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek?

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem:

Zijn er archeologische sporen aanwezig?

Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?

¹¹ www.agiv.be

Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?

Bevatten deze lagen archeologische vondsten?

Uit welke periode dateren de vondsten?

Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?

Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?

Wat is de impact van de geplande werken op de archeologische waarden?

Kunnen de resultaten van de bureaustudie fijngesteld worden?

Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden?

Wat is de te volgen opgravingsstrategie bij een vervolgonderzoek?

Hoofdstuk 2 Bureaustudie

2.1 Archeologische voorkennis

Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 2.1) zijn in de directe omgeving van het projectgebied verschillende archeologisch gekende vindplaatsen aangeduid.

Fig. 2.1: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹².

CAI 150301: Naamsestraat 46. Huis met 13de-eeuwse kelder. Tijdens een opgraving in 1990 werd een beerput met 12de-14de-eeuws materiaal gevonden.

CAI 20158: Refter Drievuldigheidcollege. Deze refter dateert uit 1684. Tijdens een opgraving in 1970 werd o.m. een waterput aangetroffen.

CAI 150557: Hoek Naamsestraat/ Sint-Michielsstraat. Dit huis heeft een bakstenen onderbouw, mogelijk is het de fundering van woning Meerdael of Merdael dat reeds in 1571 vermeld wordt in het cijnsboek van de Brabantse Hertog.

CAI 162522: Een losse vondst van een Sint-Job medaillon in het 16de-eeuwse Jezuietencollege.

CAI 832: Het 17de-eeuwse Iers College van de Ierse minderbroeders.

CAI 150564: Redingenmolen. De molen gaat mogelijk op een laatmiddeleeuwse molen terug.

CAI 150763: Het 16de-eeuwse van Dalecollege.

CAI 150767: Bij de bouw van de faculteit economische en toegepaste economische wetenschappen werden ter hoogte van het Hogeheuvelcollege resten van de stadsomwalling gevonden. Het gaat om een wellicht 22 m brede gracht.

CAI 150522: Sint-Donatuspark. Hier werd een losse vondst aangetroffen, een *Sterling* of *Longcross penny* van tijdens de regeerperiode van de Engelse koning Hendrik III (1216-1272).

¹² www.agiv.be

CAI 150565: College 'De Valk'. Bij een controle in 1995 werden enkele structuren aangetroffen en een afvalput met laatmiddeleeuws materiaal.

Naar aanleiding van een tentoonstelling in 1986 werd een archeologische potentiekaart voor Leuven opgemaakt, waarbij het huidige projectgebied zich bevindt binnen de roodingekleurde zone (fig. 2.2)¹³. Deze zone is de oudste stadskern van Leuven en komt ongeveer overeen met de bevolkingsaan groei tot en met de 12de eeuw (fig. 2.3).

Het projectgebied ligt binnen de eerste ringmuur en langs de Naamsestraat, een belangrijke invalsweg.

De Naamsestraat is één van de oudste straten van Leuven en was eeuwenlang het einde van de invalsroute vanuit Heverlee en Namen¹⁴. Deze straat vormt één van de hoofdaders in het radiaal-concentrisch stratenplan van het oude Leuven, en loopt in een quasi recht en hellend tracé van de Grote Markt naar de Tervuurse- en de Naamsevest. Hierbij kruist ze tal van straten die aan de westelijke zijde sterk afhellen naar de lager gelegen Parijs- en Schapenstraat en daardoor veelal als *berg* benoemd werden.

De Naamsestraat wordt in historische bronnen met meerdere benamingen aangeduid: het gedeelte binnen de eerste stadsomwalling, van de Grote Markt tot aan de voormalige Sint-Kwintensbinnenpoort, werd in de 13de eeuw *Prepositistrata*, *Proefstraat* of *Prooststraat* genoemd¹⁵.

Volgens Van Even werd de Sint-Antoniusberg in het verleden *rue du Verger* of *Boomgaardstraat* genoemd omdat er in de 14de eeuw een boomgaard was¹⁶. Vervolgens zou de naam in *Montagne-de-la-Chapelle* of *Kapellenberg* veranderd zijn, een verwijzing naar de Sint-Antoniuskapel. Ook de benaming *Montagne-des-cochons* of *Varkensberg* zou gebruikt zijn, een verwijzing naar het attribuut van de Heilige Antonius.

Nog volgens Van Even bestond in de 15de eeuw in de buurt van de Sint-Antoniusberg een wegje, de *Oude-Gracht*.

De oude benaming van de Ramberg was volgens Van Even de *Montagne-des-Châssis* of *Raemberg* omdat in de 14de eeuw de lakenreders op deze plaats hun laken lieten drogen voor het snijden.

De Naamsestraat is onder de historische invalsstraten wellicht de meest monumentale door de prominente aanwezigheid van tal van colleges en statige herenwoningen, historische kerken en refugia, de voormalige dekenij en de Lakenhalle.

Het gedeelte *intra muros* was van oudsher dicht bebouwd en veelal bewoond door notabelen¹⁷. De bouw van de Lakenhalle in 1317 bevestigde de aanwezigheid van een groot aantal handels- en ambachtslui waardoor hier al gauw het economisch centrum van de stad ontstond. Het verval van de lakennijverheid en de geleidelijke overdracht van de Lakenhalle aan de universiteit tussen 1432 en 1678, zorgde voor de verschuiving van een overwegend economische naar een hoofdzakelijk intellectuele activiteit, waardoor in de 16de en 17de eeuw het aantal universitaire gebouwen gestaag groeide. Intussen werden bestaande woningen verfraaid, aangepast of vervangen, en werd het straatbeeld, naast colleges en religieuze bouwwerken, gekenmerkt door burger- en handelshuizen.

¹³ Vandekerchove 1996: 104.

¹⁴ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/954>

¹⁵ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/954>

¹⁶ Van Even 1895: 230.

¹⁷ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/954>

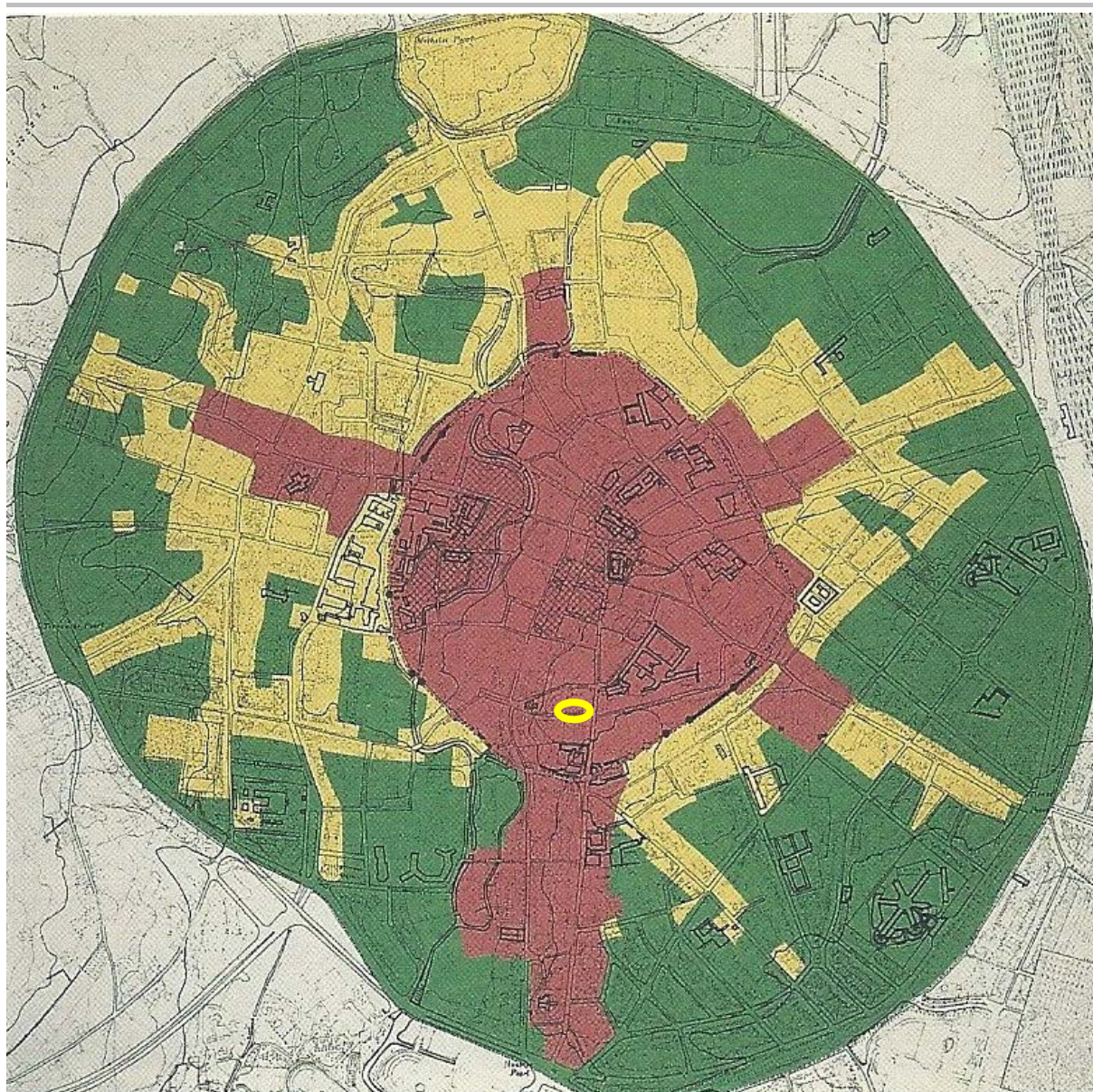

Fig. 2.2: Archeologische potentiëkaart voor Leuven uit de jaren '80 van de 20ste eeuw¹⁸.

¹⁸ Vandekerchove 1996: 104.

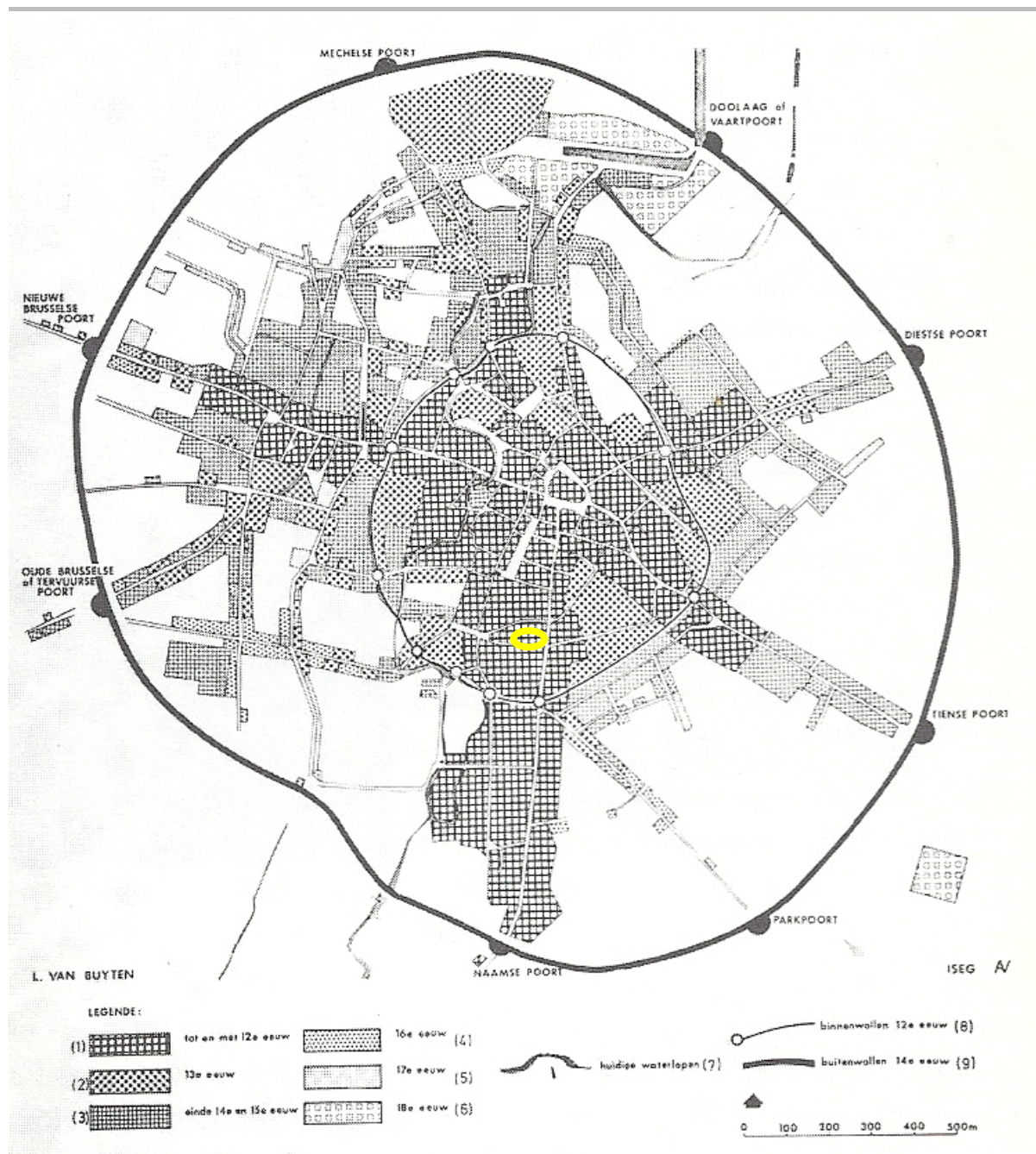

Fig. 2.3: Ontwikkelingskaart van Leuven met aanduiding van de oudste datering van de bewoning¹⁹.

2.2 Historische bronnen en iconografie

Hoewel er al vanaf de 12de eeuw bewaarde schepenregisters voor Leuven bestaan, nemen de historische bronnen vooral vanaf de 14de eeuw toe. Meulemans heeft voor de belangrijkste zones van Leuven uitgebreid historisch onderzoek per straat gepubliceerd.

¹⁹ Vandekerchove 1996: 101.

In zijn *Huizen en straten van het oude Leuven* vermeldt deze auteur op de Naamsestraat vanaf de Ramberg in de richting van de Sint-Antonijsberg achtereenvolgens de huizen *Den Venus Bergh*, *Den Brandt Haeck*, *De Gulden Lanterne* en *Den Brandt Eemer*. Verder naar het noordoosten toe, maar buiten het projectgebied zijn er nog de huizen *'t Gulden Maelslot*, *Den Messekoker* en *De Herberghe of Refuge van 's Hertogendael*²⁰.

Het hoekhuis, *Den Venus Bergh*, en het aanpalende pand *Den Brandt Haeck* gaan zeker tot de 17de eeuw terug. In het wijkboek van 1675 behoorden beide panden toe aan juffrouw de Paepe.

De naam van het volgende huis, *De Gulden Lanterne*, komt nog niet voor bij de telling van 1598. Wel zou er reeds een huis gestaan hebben waar de weduwe van de stadhouder van Aarschot woonde. Een afstammeling van deze persoon wordt in het wijkboek vermeld als juffrouw de Paepe, eigenares van *De Gulden Lanterne* en de twee aanpalende panden.

Het huis *Den Brandt Eemer* werd in 1787 aangekocht door Maria-Catharina-Lambertina Persoons, douaririère van jonker Carolus-Leonardus Frantzen die rond deze periode ook het aanpalende huis bezat.

Fig. 2.4: Detail uit de kaart van van Deventer met aanduiding van het volledige bouwblok van het projectgebied.

De oudste bekende plattegrond van Leuven is de kaart van Jacob van Deventer (1550-1560)(fig. 2.4). Op deze weergave van het 16de-eeuwse Leuven is het volledige bouwblok tussen de Naamsestraat, de Ramberg en de Sint-Antonijsberg ingenomen door bebouwing met een open zone in het midden. Onderaan het bouwblok staat een kerk afgebeeld; het gaat om een voorloper van de huidige Sint-Antonijskapel²¹. De weergave van de kerk blijft een constante op de latere plannen.

Ook op het plan van Braun en Hogenberg is het volledige bouwblok ingenomen door bebouwing langs de straten en een tuinzone aan de binnenzijde; de huizen langs de Naamsestraat lijken iets groter te zijn dan de overige (fig. 2.5).

²⁰ Meulemans 2004a: 391-393.

²¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/42134>

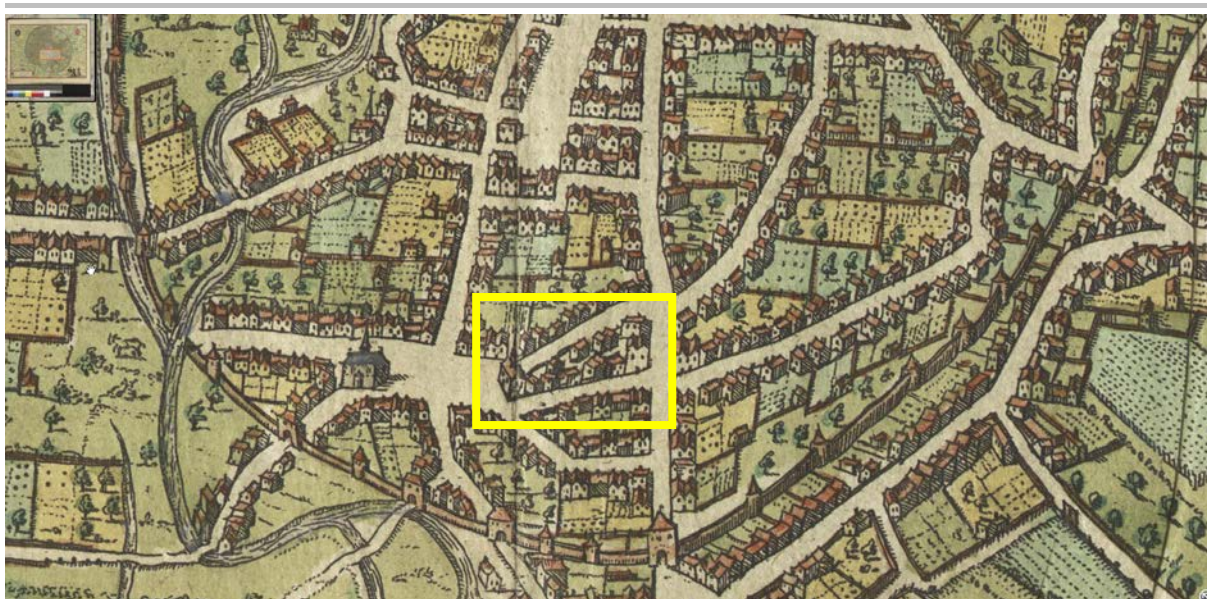

Fig. 2.5: Detail van het plan van Braun en Hogenberg met aanduiding van het volledige bouwblok van het projectgebied²².

Op het plan van Guicciardini (1612-1648) is een gelijkaardig beeld te zien, namelijk bebouwing langs de straten en een tuinzone aan de binnenzijde (fig. 2.6). In tegenstelling tot de weergave op Braun en Hogenberg lijken alle huizen min of meer dezelfde grootte te hebben.

Fig. 2.6: Detail van het plan van Guicciardini met aanduiding van het volledige bouwblok van het projectgebied²³.

Op de kaart van Blaeu (1649) en Atlas de Wit (1698) is eveneens bebouwing langs de straten en een centrale tuinzone te zien, maar de huizen langs de Naamsestraat lijken hier weer iets groter afgebeeld dan de overige huizen in het bouwblok (fig. 2.7 en 2.8).

²² http://lucia.kbr.be/mapview/index.php?image=/maps1/1649684_01.imgf

²³ http://lucia.kbr.be/mapview/index.php?image=/maps1/1724437_01.imgf

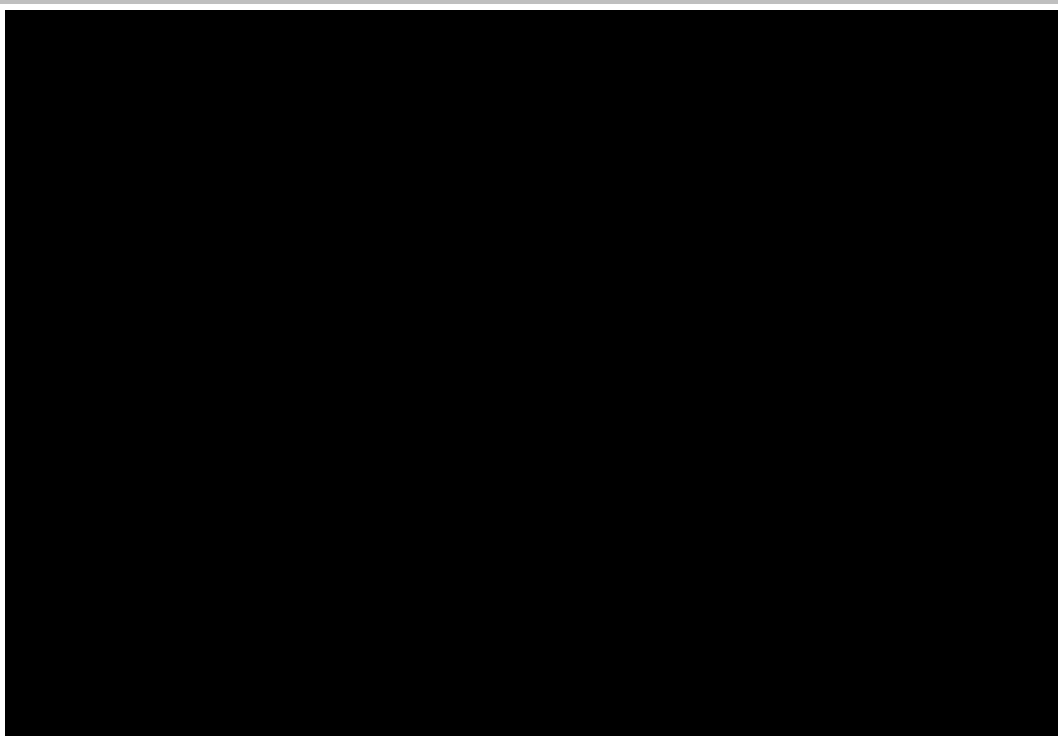

Fig. 2.7: Detail van het plan van Blaeu met aanduiding van het volledige bouwblok van het projectgebied²⁴.

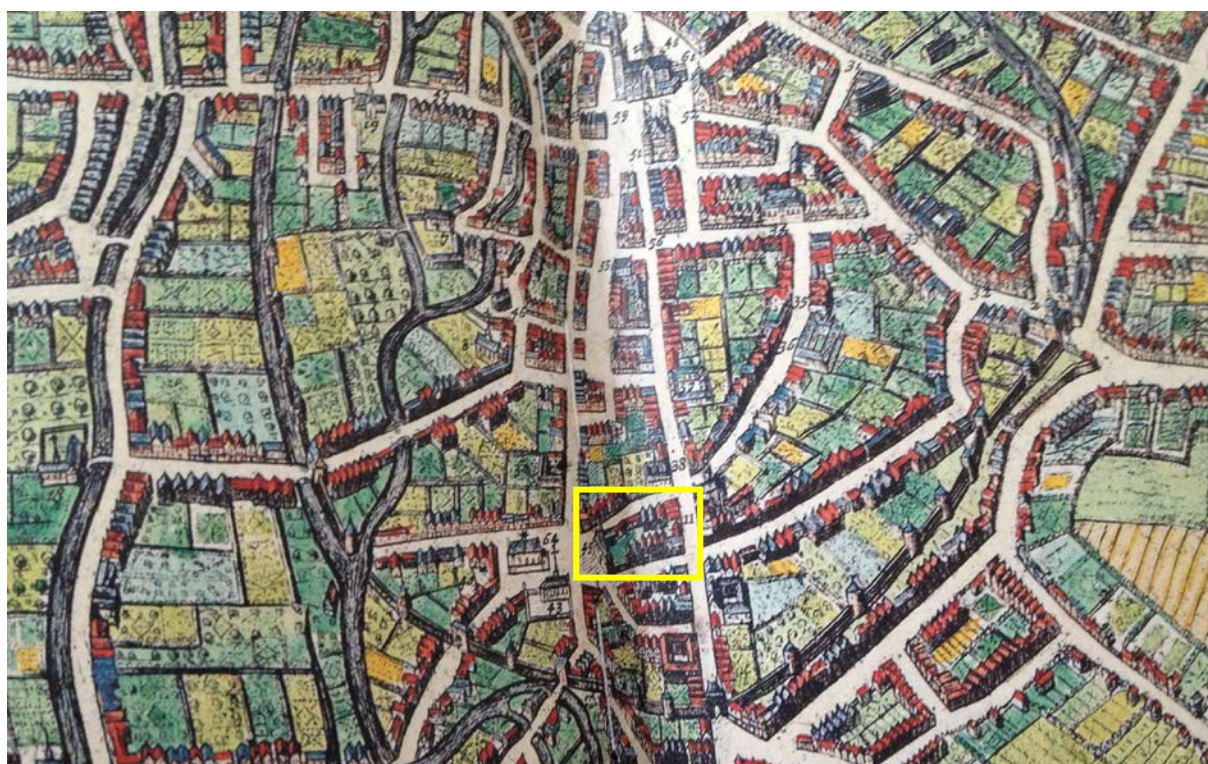

Fig. 2.8: Detail uit Atlas de wit met aanduiding van het volledige bouwblok van het projectgebied²⁵.

²⁴ [http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/66/Leuven, Belgium %3B Atlas Van Loon.jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/66/Leuven,_Belgium_%3B_Atlas_Van_Loon.jpg)

²⁵ Van Delft & van der Krogt 2012: 198-199.

De Ferrariskaart (1771-1778) (fig. 2.9) toont bebouwing langs de Naamsestraat met een tuinzone achter de gebouwen. Voor het eerst is een groot gedeelte langs de Ramberg onbebouwd weergegeven.

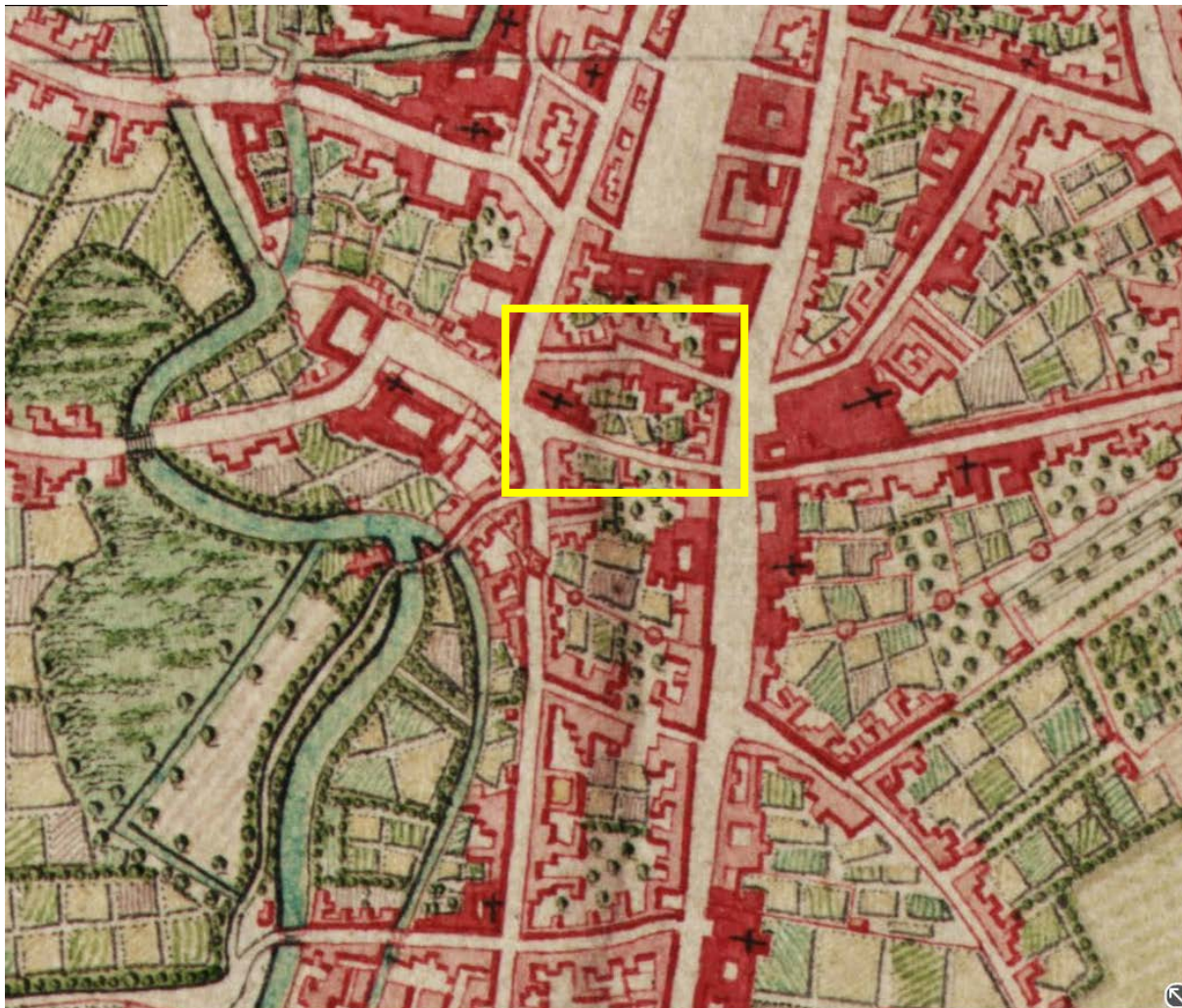

Fig. 2.9: Uittreksel uit de Ferrariskaart met situering van het volledige bouwblok van het projectgebied²⁶.

Op de kaart in Atlas de Wit lijkt de huidige Sint-Michielskerk afgebeeld te zijn, op de Ferrariskaart is deze kerk duidelijk weergegeven. De bouw van deze kerk zou omstreeks het midden van de 17de eeuw begonnen zijn²⁷.

Voor de binnenstad van Leuven is geen atlas der buurtwegen opgemaakt. Op het primitief kadaster van 1850 lijken de huidige gebouwen langs de Naamsestraat ongeveer afgebeeld te zijn; de achterbouw reikt wel minder diep (fig. 2.10). De zijde van de Ramberg binnen het bouwblok is onbebouwd.

²⁶ www.kbr.be

²⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/42131>

Fig. 2.10: Uittreksel uit het primitief kadaster met situering van het volledige bouwblok van het projectgebied²⁸.

²⁸ Afbeelding ter beschikking gesteld door het Leuvens Historisch Genootschap.

Hoofdstuk 3 Werkwijze en opgravingsstrategie

Afwijkend van de bepalingen in de bijzondere voorwaarden en na overleg met Onroerend Erfgoed tijdens de uitvoering van de werken werd één proefput van 2 x 2 m aangelegd in plaats van de voorziene vijf proefputten van 2 x 2 m (fig. 3.1) en dit voornamelijk omwille van de veiligheid. De proefput ter hoogte van de afgebroken achterbouw kon niet uitgevoerd worden omdat dit de enige toegang tot het terrein blokkeerde.

In de uitgegraven proefput, op een lager gelegen (37, 19 TAW) zone van het projectgebied, werd het archeologisch relevante vlak, het afbraakniveau van een bakstenen muur, namelijk slechts op ca. 1,90 m onder het maaiveld bereikt (fig. 3.2). De gelaagdheid van de ophogingspakketten boven dit relevante vlak maakten echter dat het niet veilig was om op dergelijke diepte archeologisch onderzoek te doen. De situatie op het terrein, met de zeer smalle werkstrook en de nabijheid van zeer ondiep gefundeerde tuinmuren, maakte uitbreiding van de putten onmogelijk, waardoor niet veilig gewerkt kon worden.

De aanwezige sporen en het profiel in werkput 1 konden dan ook slechts vluchtig worden vrijgelegd, vanuit de bak van de graafmachine.

De proefput en de hoogtes van het maaiveld werden digitaal topografisch ingemeten.

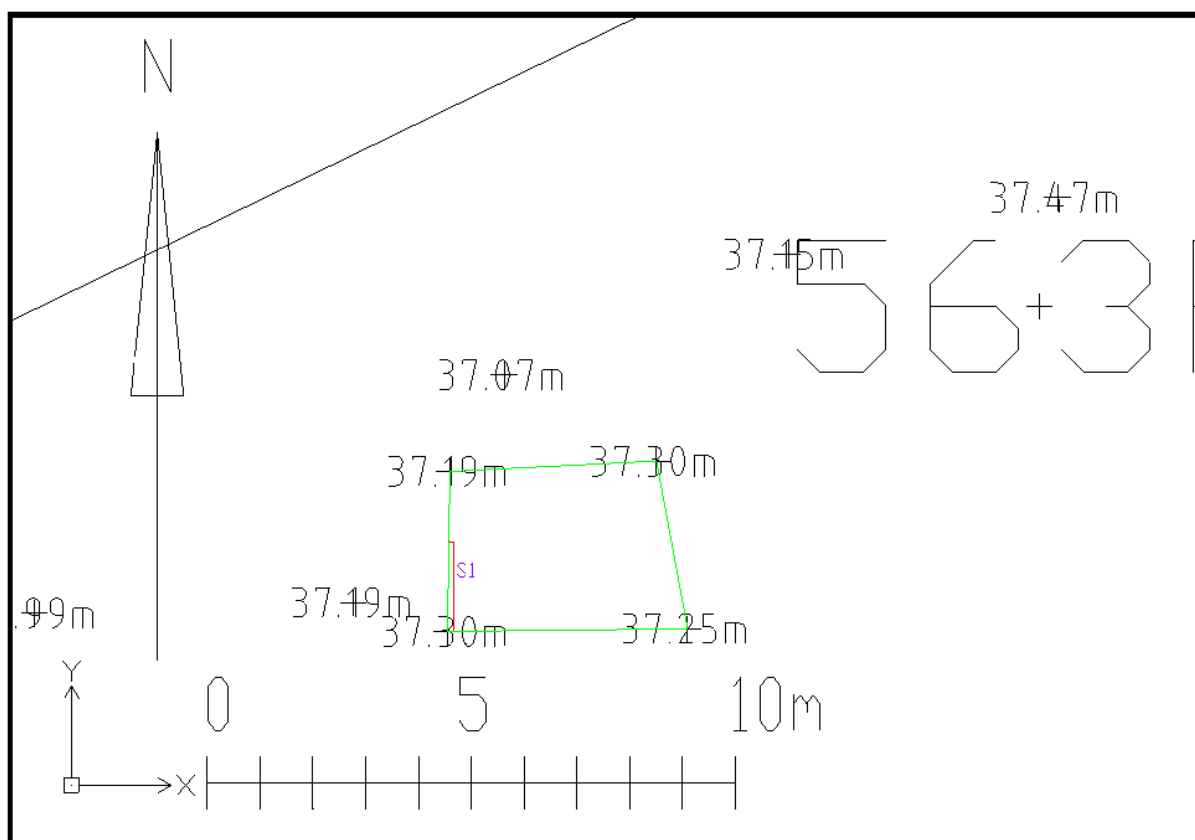

Fig. 3.1: Proefput 1.

Fig. 3.2: Zuidprofiel in werkput 1. Het archeologisch relevante vlak ligt in deze put op ca. 1,90 m onder het maaiveld.

Hoofdstuk 4 Resultaten van het sporenbestand

In het westprofiel van de aangelegde proefput 1 bevond zich op ca. 1,90 m onder het maaiveld een noordzuidgeoriënteerde muur of fundering (S 1) die zeker 60 cm diep bewaard bleef (fig. 4.1). De muur was opgetrokken met bakstenen en een lichtgrijze kalkzandmortel.

Fig. 4.1: De bakstenen muur S 1 in proefput 1.

Deze muur werd aangetroffen onder verschillende puinlagen en ophogingen. Tijdens de machinale afgraving werd vermoedelijk in een puinige laag op ca. 70 cm onder het maaiveld een archeologisch vrijwel complete kan in steengoed uit Raeren (2013-515-1) (fig. 4.2) en één in Westerwald steengoed (2013-515-2) (fig. 4.3) aangetroffen. Deze kannen dateren waarschijnlijk uit respectievelijk de 16de en de 18de eeuw. Eveneens tijdens de machinale afgraving werd een wandscherf en een oor in tinglazuuraardewerk, één in steengoed, twee oren in oxiderend gebakken aardewerk en een wandscherf in grijs aardewerk (2013-515-3) gevonden.

Ten oosten van en ter hoogte van de muur werd in het profiel bij de afgraving een ca. 50 cm dikke humeuze leeflaag (S 2) aangetroffen, op ca. 1,90 m onder het maaiveld. In deze laag werd een scherf in grijs aardewerk (2013-515-4) aangetroffen. Wellicht net erboven werd een oor in witbakkend aardewerk en een wandscherf van een 14de-eeuwse kan uit Langerwehe gevonden (2013-515-5).

De natuurlijke bodem bevond zich op ca. 2.60 m onder het maaiveld. Het niveau van het maaiveld volgde de helling van het terrein.

Fig. 4.2: Kan in steengoed uit Raeren.

Fig. 4.3: Kan in Westerwald steengoed.

Hoofdstuk 5 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Daarom werd een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek gevraagd om de archeologische potentie van het terrein in te schatten. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Tijdens de bureaustudie:

Wat zijn de bekende archeologische en historische gegevens?

De Centrale Archeologische Inventaris geeft geen gegevens voor het projectgebied. Op historische kaarten vanaf de 16de eeuw is bebouwing afgebeeld. De grootte van de afgebeelde huizen aan de zijde van de Naamsestraat wisselt. De weergave op de geraadpleegde kaarten is echter eerder als een indicatie dan wel om een waarheidsgetrouwe weergave te zien. Bovendien zijn de kaarten vaak vanuit een vogelperspectief weergegeven wat het beeld aanzienlijk vervormt. Op de Ferrariskaart staat aan de zijde van de Ramberg veel minder bebouwing weergegeven dan op de oudere kaarten. Op het primitief kadaster is de zijde van de Ramberg binnen het bouwblok volledig leeg op de beide hoeken na.

Hoe was de oude perceelsindeling?

Hierover zijn geen gegevens beschikbaar. De historische kaarten geven geen percellering weer in de open binnenzone in dit relatief gezien zeer kleine bouwblok.

Hoe groot waren de verschillende huizenblokken?

Hierover zijn geen gegevens beschikbaar.

Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?

De kern van de huidige huizen lijkt mogelijk tot zeker de 16de eeuw op te klimmen.

In welke mate is het terrein reeds verstoord?

Hier voor zijn, op mogelijke kelders na, geen aanwijzingen.

In welke mate verstoren de geplande werken het archeologisch erfgoed?

De aanleg van een ondergrondse parkeergarage verstoort het aanwezige bodemarchief tot 7 m diep.

Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?

Nee.

Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?

Deze vragen waren reeds gesteld in de opgestelde BVW. Aandacht kan besteed worden aan de aard van eventuele sporen.

Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek?

Onroerend Erfgoed legt 5 putten van 2 bij 2 m op. Om een representatief beeld te verkrijgen van de aard van de site kunnen deze best deels aangelegd worden in zones waar volgens de geraadpleegde historische kaarten bebouwing was (langs de straten) en deels in de onbebouwde binnenzijde.

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem:

Zijn er archeologische sporen aanwezig?

In de aangelegde proefput werd een bakstenen muur aangetroffen met ten oosten ervan een humeuze leeflaag en afgedekt door puinige ophogingspakketten

Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?

De sporen bevinden zich in stratigrafisch verband.

Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?

Wegens veiligheidsredenen en praktische redenen werd slechts één proefput aangelegd.

Bevatten deze lagen archeologische vondsten?

In de lagen werden enkele archeologisch bijna volledige kannen en enkele scherven aangetroffen.

Uit welke periode dateren de vondsten?

De vondsten dateren uit de late middeleeuwen en de (post)middeleeuwse periode.

Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

De sporen lijken goed bewaard te zijn.

Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?

Gezien de diepte van het archeologisch vlak (ca. 1,90 m onder het maaiveld) lijken de sporen in de werkzone zeer goed bewaard te zijn.

Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?

De natuurlijke bodem bevond zich op ca. 2.50 m onder het maaiveld. Het niveau van het maaiveld volgde de helling van het terrein.

Wat is de impact van de geplande werken op de archeologische waarden?

De geplande werken betekenen de volledige vernieling van de archeologische sporen.

Kunnen de resultaten van de bureaustudie fijngesteld worden?

Nee.

Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden?

De aard en de datering van de voormalige bebouwingsfase(s) op het projectgebied en indien mogelijk de sociale klasse van de bewoning aan de hand van het vondstmateriaal.

Wat is de te volgen opgravingsstrategie bij een vervolgonderzoek?

Omwille van de veiligheid dient door de aannemer eerst beschoeiing in de vorm van een verankerde palenwand gezet te worden. Vervolgens dient de afgraving van de werkput archeologisch opgevolgd te worden. Deze afgraving moet laagsgewijs afgegraven worden.

Belangrijk is dat het archeologische vlak de helling van het terrein volgt en het bijgevolg onderaan de helling lager zal liggen dan bovenaan. Bij de machinale afgraving moet voorzichtig tewerk gegaan worden om de hoger gelegen archeologische lagen op die manier niet weg te graven.

Wanneer het eerste archeologisch relevante vlak bereikt wordt, moet dit archeologisch verder aangelegd, opgeschoond en geregistreerd worden. Tijdens die periode mogen er geen machines in de put rijden. De mogelijkheid bestaat dat er 2 of 3 archeologische vlakken aangelegd moeten worden.

Bibliografie

Bogemans F. 2005: *Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen*, Brussel.

Cockx E. & Huybens G. (eds.) 2003: De Leuvense prentenatlas. Zeventiende-eeuwse tekeningen uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. Deel 1, in: *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en Omgeving XLI*, Leuven.

Meulemans A. 2004 a: *Straten en huizen van het oude Leuven. Deel I: Patrimonium*, Leuven.

Meulemans A. 2004 b: *Straten en huizen van het oude Leuven. Deel II: Atlas*, Leuven.

Vandekerchove V. (ed.) 1996: *De archeologische afdeling van het Stedelijk Museum Vander Kelen-Mertens. Van bodemarchief tot museumcollectie*, Leuven.

Van Delft M. & van der Krogt P. 2012: *Atlas De Wit. 1698. Stedenatlas van de Lage Landen. Van Groningen tot Kamerijk*, Brussel.

Vandenbergh N. & Gullentops F. 2001: *Kaartblad 32 Leuven. Toelichting bij de geologische kaart van België*, Brussel.

Van Even 2001: *Louvain dans le Passé et dans le Présent (facsimile 1895)*, Leuven.

Van Ranst E. & Sys C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000)*, Brussel.

Bijlagen

Bijlage 1 Sporeninventaris

Spoor	Werkput	Vlak	Aard	Vorm	Aflijning	Kleur	Textuur	Bijmenging	Vondsten	Afmetingen LxBxD (cm)	Opmerkingen
1	1		Muur/fundering								
2	1		Laag			DGr-Zw	(Z)Le		Ce		

Het
arc
he
olo
gisc
h
voo
ron
der
zoe
k
aan
de
Na
am
ses
tra
at
58-
60
te
Leu
ven

Bijlage 2 Vondsteninventaris

Inventarisnummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard	Aantal
2013-515-1	LV	1		Ce	1
2013-515-2	LV	1		Ce	2
2013-515-3	LV	1		Ce	6
2013-515-4	2	1		Ce	1
2013-515-5	LV	1		Ce	2

Bijlage 3 Fotoinventaris

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2013-515-01		1		Overzicht
2013-515-02		1		Overzicht
2013-515-03		1		Overzicht
2013-515-04		1		Overzicht
2013-515-05		1		Overzicht
2013-515-06		1		Overzicht
2013-515-07		1		Overzicht
2013-515-08		1		Overzicht
2013-515-09		1		Overzicht
2013-515-10		1		Overzicht
2013-515-11		1		Overzicht
2013-515-12		1		Noordprofiel
2013-515-13		1		Noordprofiel
2013-515-14		1		Noordprofiel

Fotonummer	Spoor	Werkput	Vlak	Aard
2013-515-15		1		Noordprofiel
2013-515-16		1		Zuidprofiel
2013-515-17		1		Zuidprofiel
2013-515-18		1		Zuidprofiel
2013-515-19		1		Zuidprofiel
2013-515-20	1	1		Detail
2013-515-21	1	1		Detail
2013-515-22	1	1		Detail
2013-515-23	1	1		Detail
2013-515-24	1	1		Detail
2013-515-25		1		Overzicht
2013-515-26				Overzicht

